

Een afwijkende vorm van *Lotus corniculatus* L. in wegbermen, in het bijzonder in de Lauwerszeepolder

D.T.E. van der Ploeg (Sytsingawiersterleane 2, 8605 CC Sneek)

A deviating form of *Lotus corniculatus* L. on road verges with special reference to the Lauwerszee polder (prov. of Friesland)

Lotus corniculatus L. var. *salivus* Chrtková-Zertová is an erect form of Birdsfoot-trefoil, up to 0.5 m high, with hollow stems. It is a component of a commercial (grass) seed mixture which is sown in sandy road verges all over the country. At the Lauwerszee polder it appeared to hybridize with wild populations with prostrate habit and solid stems.

Inleiding

Reeds enkele decennia treedt onder andere in bermen van nieuwe autowegen een Rolklover op in een vorm die men in ons land tot dusverre niet zag.¹

Fig. 1. Habitus-tekening van *Lotus corniculatus* L. var. *sativus* Chrtková-Žertová. Tekening van de auteur.

Tot een ware explosie van deze vorm kwam het in de laatste jaren in de Lauwerszeepolder. Dit was voor ons aanleiding ons enigmatische in deze vorm van *Lotus corniculatus* te verdiepen.

Het betreft een erecte, vrij hoge Rolklover (tot ongeveer 50 cm), die in eerste instantie doet denken aan *Lotus uliginosus* Schkuhr, maar die bij determinatie toch blijkt tot *Lotus corniculatus* te behoren, echter nogal sterk afwijkend van de in ons land bekende prostrate vorm van deze soort. Hoewel het herkennen van *Lotus corniculatus* bij ons tot nu toe geen problemen behoeft op te leveren, is bekend dat in een ruimer verspreidingsgebied (Centraal- en Zuid-Europa) deze Rolklover tot een zeer polymorf complex behoort, waarin tal van variëteiten (of micro-species) kunnen worden onderscheiden.²

Kenmerken

Van de ons bekende vorm van *Lotus corniculatus* L., die algemeen op grazige zandgronden (onder andere in de duinen en ook in wegbermen) wordt aangetroffen, verschilt de nieuwe 'berm-Lotus' vooral door de volgende kenmerken:

De planten vertonen een rechtopstaande (erecte) groeiwijze. Ze kunnen tot ongeveer 50 cm hoog worden. De stengel is hol; de internodiën zijn tamelijk lang. Het aantal bloemen in de bloeiwijze bedraagt vaak meer dan vijf (tot acht). In de bloemen, die vrij klein zijn, ontbreekt de oranje-rode kleur, die wij bij *L. corniculatus* veelal aantreffen. Kiel en zwaarden zijn lichtgeel van kleur. Ook de knoppen zijn geel; bij de 'gewone' vorm zijn die vaak orangerood gekleurd. De blaadjes bij de hoge bermplant zijn vrij groot. De planten beginnen ongeveer een week later te bloeien dan de hier vanouds indigene vorm. Deze laatste vertoont een prostrate groeiwijze, de stengel is niet hol maar met merg gevuld, de internodiën zijn meestal korter en de blaadjes zijn vrij klein. Het aantal bloemen in de bloeiwijze bedraagt hier in de regel vijf.

Voorkomen

De boven omschreven erecte vorm van *Lotus corniculatus* wordt reeds enkele tientallen jaren aangetroffen in bermen van autowegen, zonder dat hieraan tot nu toe door floristen veel aandacht werd geschonken.

In ons land is de plant overigens op heel wat plaatsen gesignaleerd: in de omgeving van 's-Hertogenbosch, langs de autoweg door de Betuwe ter hoogte van Valburg en Tiel, bij Veenendaal, Den Helder, in de Wieringermeer, bij Blokzijl, Lemmer, Sneek, Rinsumageest, Zoutkamp en tenslotte de massale vegetatie in de Lauwerszeepolder.³ Deze *Lotus*-vorm is eveneens bekend van overeenkomstige vindplaatsen in ons omringende landen, waar ze voordien ook niet bekend was. Jones⁴ noemt Engeland en Denemarken. Ook in België, Duitsland en Zweden staat deze vorm in bermen van nieuwe autowegen.

Waarschijnlijk heeft deze *Lotus* zich nergens zo explosief uitgebreid als in de Lauwerszeepolder, in het bijzonder langs de weg van Lauwersoog naar Zoutkamp en ook langs de weg naar Ballastplaat. Over een lengte van kilometers wordt het aspect van de bloeiende bermen geheel door deze plant bepaald en ook vóór de bloeitijd vallen de forse groene planten door hun hoogte reeds op. Ook in de natuurterreinen terzijde van de wegen dringt deze *Lotus* binnen.

Volgens Joenje⁵ verscheen *Lotus corniculatus* voor het eerst in de Lauwerszeepolder zes jaar na de drooglegging, dus in 1975. Gezien het voorkomen toen op voormalige mosselbanken, hoge zandbanken en dergelijke, zal dit het gewone in ons land voorkomende taxon geweest zijn. Dit komt ook thans in de polder voor; in de zandige bermen vaak samen met de erecte vorm.

De hoge, erecte vorm begon ons omstreeks 1974 op te vallen.

Herkomst

Het voorkomen van deze voor ons land nieuwe vorm van *Lotus corniculatus* in bermen van nieuwe (auto)wegen wijst op aanvoer met zaadmengsels die gebruikt zijn bij het inzaaien van deze bermen.

Bonnemaïson & Jones⁶ veronderstellen dit eveneens voor het voorkomen in Engeland. Volgens hen zou deze vorm van *Lotus corniculatus*, die zou corresponderen met de var. *sativus* Chrtková-Žertová, in verschillende cultivars voorkomen in zaadmengsels die speciaal voor wegbermen zijn gebruikt, hetzij dat ze hierin zijn opgenomen wegens hun bodemverbeterende eigenschappen, hetzij als onbedoelde verontreinigingen. Vooral in Zuid-Europa worden deze cultivars ook als voedergewas verbouwd. Doordat zaadmengsels vaak uit zuidelijke gebieden worden betrokken, is deze *Lotus*-variëteit in onze streken terechtgekomen.

In Engeland werd geconstateerd⁷ dat in de gebruikte zaadmengsels naast diverse grassen en *Lotus corniculatus* var. *sativus*, ook dikwijls *Carum carvi*, *Tanacetum vulgare* en *Cichorium intybus* werden aangetroffen. Precies deze soorten komen ook in de bermen van de Lauwerszeepolder voor, samen met de erecte *Lotus*. Bovendien vinden wij hier ook grootbloemige *Leucanthemum vulgare*, *Carduus nutans* en *Melilotus* sp.

Tussenvormen

In de Lauwerszeepolder komen naast de beschreven erecte *Lotus corniculatus* ook planten voor die niet te onderscheiden vallen van de bij ons voorkomende prostrate vormen. Thans worden in de bermen van de polder ook planten aangetroffen die duidelijk wijzen op vermenging (hybridisering) van de beide variëteiten. Het lijkt de moeite waard de ontwikkeling van deze hoge planten langs de autowegen, maar in het bijzonder ook de ontwikkeling van de grote populatie in de Lauwerszeepolder te blijven volgen. Hierbij zou vooral gelet kunnen worden op de verdere uitbreiding; het lijkt niet onmogelijk dat de plant in de grazige (natuur)terreinen misschien agressief zou kunnen gaan optreden. Voorts zal kunnen blijken of de erecte plant ook in de toekomst hier een duidelijk te onderscheiden taxon blijft.

1. Zie ook E. J. Weeda, 1987. Nederlandse Oecologische Flora 2: 149. Amsterdam.
2. A. Chrtková, 1973. A monographic study of *Lotus corniculatus* L. 1. Central and northern Europe. Rozpravy Česk. Akad. Ved. Rada MPV 83: 1-94.
3. Naast eigen waarnemingen onder andere volgens mondelinge en schriftelijke mededelingen van M. T. Jansen en D. A. Jones (Hull). Jones (schriftelijke mededelingen 15-XI-1986) vond de plant onder andere in 1971 bij Sneek in precies dezelfde berm als waarin de plant nu nog rijkelijk aanwezig is.
4. D. A. Jones, 1972. On the polymorphism of cyanogenesis in *Lotus corniculatus* L. IV. The Netherlands. Genetica 43: 394-406.
5. W. Joenje, 1978. Plant colonization and succession on embanked sandflats. Dissertatie Groningen.
6. F. Bonnemaïson & D. A. Jones, 1986. Variation in alien *Lotus corniculatus* L. 1. Morphological differences between alien and native British plants. Heredity 56: 129-138.
7. D. A. Jones, 1982. *Lotus corniculatus* in roadside verge. Lotus Newsletter 13: 3-6.